

ਪਾਠਕ੍ਰਮ
ਨੌਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ
ਸਮਾਜਿਕ ਸਿੱਖਿਆ
ਭੂਗੋਲ

❖ ਯੂਨਿਟ-1

- ਭਾਰਤ ਦਾ ਧਰਾਤਲ; ਨੁਹਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਧਰਾਤਲੀ ਭਾਗ
- ਭਾਰਤ ਦੇ ਧਰਾਤਲੀ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ
- ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਧਰਾਤਲੀ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ

❖ ਯੂਨਿਟ-2

- ਭਾਰਤ ਦੇ ਜਲਪ੍ਰਵਾਹ ਦੇ ਅੰਗ, ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦਰਿਆ ਤੇ ਸਹਾਇਕ ਨਦੀਆਂ, ਝੀਲਾਂ ਤੇ ਸਾਗਰ, ਭਾਰਤੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ
- ਦਰਿਆਈ ਜਲ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਦਮ
- ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦਰਿਆਈ ਤੇ ਨਹਿਰੀ ਸਿਸਟਮ

❖ ਯੂਨਿਟ-3

- ਭਾਰਤ ਦੀ ਜਲਵਾਯੂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਉੱਤੇ ਅਸਰਪਾਉਂਦੀ ਤੱਤ (ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤ ਨਾਲ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਸਬੰਧੀ ਇੱਕ ਕੇਸ ਸਟੱਡੀ ਸਮੇਤ)
- ਵਰਖਾ ਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਮੌਨਸੂਨ ਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ
- ਜਲਵਾਯੂ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਪਣ ਵਾਲੇ ਯੰਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ

❖ ਯੂਨਿਟ-4

- ਭਾਰਤ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਬਨਸਪਤੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਵੰਡ, ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਤਫ਼ਸੀਲ
- ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਵੰਡ, ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਤਫ਼ਸੀਲ
- ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਬਨਸਪਤੀ ਦੀ ਵੰਡ ਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਹੇਠ ਰਕਬੇ ਦੀ ਤਫ਼ਸੀਲ

❖ ਯੂਨਿਟ-5

- ਭਾਰਤੀ ਵਸੋਂ ਦਾ ਆਕਾਰ, ਸੂਬਾਵਾਰ ਵੰਡ, ਉਮਰ ਤੇ ਲਿੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਤਰ, ਵਸੋਂ ਤਬਾਦਲੇ, ਹਿਜਰਤ; ਜਨਸੰਖਿਆ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਤੱਤ ਵਜੋਂ
- ਸਾਖਰਤਾ, ਸਿਹਤ, ਵਾਧਾ ਦਰ, ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਬਣਤਰ ਤੇ ਕੌਮੀ ਵਸੋਂ ਨੀਤੀ
- ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵਸੋਂ ਵੰਡ, ਸ਼ਹਿਰੀ-ਪੇਂਡੂ, ਲਿੰਗ ਅਧਾਰਤ ਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਬਣਤਰ

ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ

❖ ਪਿੰਡ ਦੀ ਕਹਾਣੀ

- ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ- ਅਰਥ
- ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀਆਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ-ਵਸਤਾਂ, ਸੇਵਾਵਾਂ, ਉਪਯੋਗਤਾ, ਕੀਮਤ, ਧਨ, ਮੁਦਰਾ, ਮੰਗ, ਪੂਰਤੀ, ਬਾਜ਼ਾਰ, ਲਾਗਤ, ਆਮਦਨ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਅਣਆਰਥਿਕ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ

- ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਲੈਣ ਦੇਣ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਾਧਨਾਂ (ਭੂਮੀ, ਕਿਰਤ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀ) ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਦਾ ਬਾਕੀ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ
- ਗੈਰ ਖੇਤੀ ਕਿਰਿਆਵਾਂ-ਡੇਅਰੀ, ਲਘੂ ਉਦਯੋਗ, ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਆਵਾਜਾਈ (ਪਰਿਵਹਿਟ/ਢੋਹ-ਢੁਆਈ)

❖ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਸਾਧਨ

- ਮਨੁੱਖੀ ਸਾਧਨ- ਅਰਥ, ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਸਥਾਨ ਰਾਹੀਂ ਤਿੰਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ (ਮੁੱਢਲਾ, ਗੌਣ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਖੇਤਰ) ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ
- ਔਰਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਅਣ ਆਰਥਿਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ
- ਮਨੁੱਖੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਗੁਣਾਤਮਿਕ ਪੱਖ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ
- ਮਨੁੱਖੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਅਣ ਉਪਯੋਗੀ ਰੂਪ-ਬੇਰੁਜਗਾਰੀ।

❖ ਗਰੀਬੀ-ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਇੱਕ ਚੁਣੌਤੀ

- ਗਰੀਬੀ - ਅਰਥ, ਪੇਂਡੂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਗਰੀਬੀ (ਉਦਾਹਰਣਾ ਨਾਲ); ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ: ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਸੂਚਕ, ਪੂਰਨ ਗਰੀਬੀ
- ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਕਾਰਣ।
- ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਗਰੀਬੀ।
- ਗਰੀਬੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਾਅ।

❖ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅੰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ

- ਅੰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ - ਅਰਥ ਅਤੇ ਲੋੜ
- ਅੰਨ: ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਲੋਕ
- ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅੰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਕਿਸਮਾਂ
- ਅੰਨ ਵਿੱਚ ਸਵੈ ਪਰਿਪੂਰਣਤਾ/ਸੰਪੰਨਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ
- ਅਨਾਜ ਦੀ ਖਰੀਦ-ਅੰਨ ਭੰਡਾਰਾਂ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਅਤੇ ਅੰਨ ਰਹਿਤ ਲੋਕ
- ਅੰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਰਵਜਨਿਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ-ਅਨਾਜ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿਚ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਮਿਤੀਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ (ਅਨਾਜ, ਦੁੱਧ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ) ਰਾਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ, ਸਹਿਕਾਰੀ ਦੁਕਾਨਾਂ ਆਦਿ ਸਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਅਧਿਐਨ

ਇਤਿਹਾਸ

❖ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆਵਾਂ : ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ (1450 ਈ.1606 ਈ.)

1. ਪੰਜਾਬ: ਭੂਗੋਲਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ

- ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਾਮ
- ਬਦਲਦਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਰੂਪ
- ਭੂਗੋਲਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ
- ਇਤਿਹਾਸ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ

2. **ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮਾਜ**
 - ਸਮਕਾਲੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਵਸਥਾ
 - ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ
 - ਉਦਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਘਟਨਾਵਾਂ
 3. **ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਕਾਸ (1539 ਈ.-1581ਈ.)**
 - ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ (1539 ਈ.-1552 ਈ.) ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ
 - ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ (1552 ਈ.- 1547 ਈ.) ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕ
 - ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ (1574 ਈ.- 1581 ਈ.) ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ
 4. **ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ: ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ**
 - ਮੁੱਢਲਾ ਜੀਵਨ
 - ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ
 - ਸ਼ਹੀਦੀ: ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ
- ❖ **ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਆਵਾਂ: ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਬਦਲਦਾ ਸੰਸਾਰ**
5. **ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ:**
 - ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿੱਠਭੂਮੀ (ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸੰਕਟ)
 - ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ (ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ)
 - ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜਤੰਤਰ ਦਾ ਖਾਤਮਾ
 - ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ
 6. **ਰੂਸੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ:**
 - ਰੂਸ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ
 - 1905 ਈ ਤੋਂ 1917 ਈ. ਤੱਕ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਅੰਦੋਲਨ
 - ਪਹਿਲਾ ਸੰਸਾਰ ਯੁੱਧ (ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ) ਅਤੇ ਰੂਸੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ
 - ਰੂਸੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ
- ❖ **ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜ**
7. **ਵਣ ਸਮਾਜ ਤੇ ਬਸਤੀਵਾਦ:**
 - ਵਣ
 - ਵਣ ਕਨੂੰਨ
 - ਬਸਤੀਵਾਦ ਅਧੀਨ ਆਏ ਕਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਵਣ ਸਮਾਜ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ
 - ਸਮਕਾਲੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਣ-ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ।
 - ਮੁੰਡਾ ਅੰਦੋਲਨ।
 8. **ਪਹਿਰਾਵੇ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ:**
 - ਪਹਿਰਾਵਾ: ਸਮਾਜਿਕ ਇਤਿਹਾਸ
 - ਉਦਯੋਗਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਅਤੇ ਪਹਿਰਾਵਾ
 - ਭਾਰਤੀ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਤੇ ਚਰਚਾ
 - ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਾਕ-ਨਿਯਮਾਵਲੀ
 - ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਲਹਿਰ ਤੇ ਖਾਦੀ
 - ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਪਹਿਰਾਵਾ

ਨਾਗਰਿਕ ਸ਼ਾਸਤਰ

- ❖ ਵਰਤਮਾਨ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਵਿਕਾਸ, ਅਰਥ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ
 - 1. ਵਰਤਮਾਨ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ
 - ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ
 - ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ
 - ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ
 - 2. ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਅਰਥ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ
 - ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਅਰਥ ਅਤੇ ਸਰੂਪ
 - ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ
 - ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਮਹੱਤਵ
 - ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ਰਤਾਂ
- ❖ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ
 - 3. ਭਾਰਤ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਸਰੂਪ:
 - ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ
 - ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ
 - ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਸੋਧ ਵਿਧੀ
 - 4. ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ:
 - ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ
 - ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਦ (ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਧਾਨਪਾਲਿਕਾ)
(ੳ) ਰਾਜ ਸਭਾ (ਅ) ਲੋਕ ਸਭਾ (ੲ) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ
- ❖ ਭਾਰਤ ਚੋਣ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ
 - 5. ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਚੋਣ ਰਾਜਨੀਤੀ:
 - ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵ
 - ਭਾਰਤੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ
 - ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ
 - 6. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ:
 - ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ
 - ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ
 - ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ
 - 7. ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਐਨ ਸਮੱਗਰੀ

ਨੋਟ: ਨੇਤਰਹੀਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਭੁਗੋਲ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਦੀ ਥਾਂ ਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਗੇ।